

ГОДИНА VI.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 8.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ СВАГДА О ДАНУ СВАКЕ ПРЕДСТАВЕ НА ПО ТАБАКА. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 и. месечно. — Претплата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да разшиље овај лист.

ПОЗОРИШТЕ НА НАРОДНОЈ СКУПШТИНИ У БЕОГРАДУ.

(Наставак.)

Мин. просвете Стојан Бошковић. Мени се чини, браћо, да ми овде говоримо о једном предмету, који не би требало да нас тако раздражује. Ми немамо овде да се договарамо како ћемо порушити страшну Стамбол-капију, него имамо да говоримо о позоришту, које постоји на оном истом месту, где је негда била Стамбол-капија, где се некад није смело проћи од страха турског.

Што се тиче позоришта и његове важности по образовање народно, ја бих имао да приметим, да позориште сматрам доста као просветну установу. Да ли је она код неких народа може бити употребљавана онако, како није увек доносила праве користи народу, то је друго питање; и да ли је наше позориште данас уређено тако, да нашем народу доноси велике користи у просветном и културном погледу, и то је друго питање. То стоји много до времена, до прилика, у којима смо, и до власти, која настојава и води бригу о позоришту. Никаква људска установа, у прво време кад је постала, није била савршена. По свој прилици треба оставити и нашем позоришту времена, да се развија на боље, и што се тиче правца и уређења, и што се тиче духа, који тамо веје, као и особља, које се тамо прикупља.

У оно исто доба, господо и браћо, кад је још стара Грчка постала светило људске образованости и слободе, у оно доба старале су се грчке државе, а нарочито Атина, да имају своје народно позориште; и онда, кад је сва Азија потекла на Грчку, да је уништи, онда су се млади Грци одушевљавали у позоришту онаким примерима јуначких и родољубивих карактера, као што су наш Обилић и Краљевић Марко. У доцнија времена, у средњем веку, постојала су позоришта у неким земљама према приликама народног живота и друштвеног образовања, а данас код свију народа,

који имају цијеле своје државне помоћи, особне народне културе, видимо и позоришта народна, од којих се нека, наравно у богатијим земљама, издржавају приватним друштвима, али готово у свакој држави има бар по једно позориште, које се зове народно, и које добија потпору од саме државе. С друге стране ваља нам имати на уму, да ни један народ нема толико потребе за својим народним позориштем као наш народ. Ми стојимо овде на раскршћу, ваља нам се борити и противу културних освојења од стране тих народа, који су око нас. Ми треба свим средствима против те умне поплаве западних, или у опште туђинских народности да се одупиремо. У та средства долази на првом месту народна школа, народна просвета са свима својим гранама, а у свези с тим стоји и народно позориште. Народна школа дејствује непосредно на цео народ; а позориште народно, оно истина не може да путује од села до села, те да народ свуда у свима крајевима види непосредне моралне и просветне користи од њега, да се свуда користи племенитом забавом и поуком, коју добро уређено народно позориште може да даје. Али, браћо, у наше народно позориште долазе људи, грађани и младићи, који се из целе Србије, па и с других страна у нашој престоници образују, или другим пословима путују и сусретају, а после се опет враћају у народ. У том се позоришту представљају комади, у којима се врло често угледају узорити карактери из наше народне историје. У том позоришту негује се жива народна реч, народна поезија, књижевност и уметност драмска; у њему се износе црте угледног поштења, коме треба тежити; у њему се исто тако износе и неваљали карактери грешника, који се излажу понижењу и подсмеху, да их се свет клони. Најпосле кад погледамо још и

ово, да од Дунава и Саве па до реке Марице и Егејског мора нема никаквог народног позоришта, а у свима тим крајевима живи растурено народ српски, и у њима се даље ретко где чује и глас звона, а камо ли народна песма, народна мисао на позорници.

Даље, господо, позориште, као што пре неки говорници напоменуше, почело се оснивати добровољним прилозима из времена, кад смо још једва и помишљали да ћемо моћи да пођемо каквим већим размером просвете, образованости, уметности народне; о народном позоришту мислило се и радило још про 20 и 30 година кад смо једва имали у целој Србији неколико средњих и до стотине основних школа. Од прилога, који су тада прикупљени, и после са оним, што је покнез Михаило дао, основано је позориште, и то на основу зак. од 9. октобра 1870. год. По томе закону треба позоришту одредити извесну годишњу помоћ. Сад колику помоћ? То наравно стоји до владе и народног представништва. Али та помоћ не би могла да буде тако малена, да би се управо ћутећи позориште затворило, што би наравно морало настати, ако му не дамо средстава да може опстати и развијати се.

Кад други много слабији народи предвиђају опасности, које им прете уништењем њихове народности, негују своје позориште и брижљиво га подижу; кад наша браћа Хрвати имајући и многе друге државне терете, дају народном позоришту 30 а ове године 50.000 фор, онда за што не бисмо могли ми у Србији наставити, да дајемо нашем позоришту од прилике онолику незнатну суму, колика је још пре 5 година буџетом узакоњена.

Нека господа напомињу, да би то био луксус. Што се тиче куксуза, ја мислим, браћо, ако хоћемо да га уништимо, треба да почнемо од самих себе, од својих кућа и фамилија, а не од једне просветне установе, која треба да нам и споменом свога достања и народно-културним задатком својим буде драга и сачувана. На послетку, што се тиче оскудице нашег народа, држим, да не ће-

мо много помоћи народу, ако му олакшамо данак са 1800 дук. до 2000 дук. Народу ћемо у том погледу много више помоћи, ако му отворимо пут просвети и сваковрсном унапређењу, ако му развијемо земљорадњу, индустрију и просвету.

Тако исто мене је зачудио говор неких посланика из мањине, који излазе против позоришта. Зашто ме је зачудио? Био је одређен као што знате финансијски одбор, који је претресао све буџете па и овај министарства просвете. У буџету мин. просвете стављена је ова сума за позориште. Ја сам зват у одбор приликом претреса буџета и давао сам објашњења за све поједине позиције. За позицију ове суме на народно позориште, ја сам ствар објаснио тако, да су сви одборници примили моје објашњење, па и сами чланови одбора из мањине, налазећи да је нужно нешто позоришту давати, и неки су се управо погађали са мном како би било да одобре 1000 дук. из касе а 1000 дук. да даје општина београдска да народно позориште од времена до времена путује по Србији, као што је то чини мисе баш посланик Адам Богосављевић тражио. (Адам: То сте ви казали а не ја). Ви сте то тражили, а ја сам казао, да сам и сам од прилике имао ту мисао, но у таквом случају да би опет само веће вароши у лето уживале неку корист од позоришта, док би се у њима задржавало.

На послетку да кажем још и то, како држим, да позоришту може бити после неког времена неће ни бити потребна толика државна помоћ ако би оно после 5—6 год. успело да на своме плацу, који има у вел. просторији, подигне у бољим новчаним приликама какву зграду, од које би се вукао знатан приход, докле се радња и трговина код нас опораве. Али за сад мислим на сваки начин да би било незгодно а и неправо, да му се та помоћ одрече. Зато се и надам да ће велика већина народне скупштине гласати да остане како је предложена помоћ народном позоришту. (Чује се: Да се гласа). (Наставиће се.)

К Р А Љ Л И Р.

(Наставак.)

Албаније.

Збори брже!

Едгар.

Чија крв се пуши на том мачу?

Племић.

Крв њезина ово је још свежа!

Али она већ је мртва, хладна,

Задави је ропац у грљану.

Албаније.

Ко је мртав, не оклевај, збори?

Племић.

Господару, ваша жена светла,
 Мач крвави овај сама себи
 Кроз сред срца пројури живога;
 По што ј' сестру млађу отровала,
 Ка' што сама издишући рече!

Под чадором вашим ено њих обаде
 Хладне мртве на поду где леже!

Едмунд.

Обаде ми заручнице беху,
 Сад нас један тренут све венчава!

Едгар.

Ев' и Кента где долази амо!

(Наставиће се.)

Ш А Л И В И Ш А Ш.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(Младенци. Шаљива игра у три чина, од Адолфа Вилбранда. С немачког. Први пут приказана у Новоме Саду 29. марта 1877.)

Вилбранд, овај елегантни немачки драматик први пут на српској позорници! Заиста, само добитак за наш репертоар, наше глумце и нашу публику. Вилбрандови комади спадају у сталан репертоар прве немачке позорнице, бечког дворског позоришта, где уживају ванредну наклоност од стране публике. Но не само шаљиве игре, већ и његове драме, црпене већином из старе римске историје, одушевљују сваког, који је пријатељ ваљаног песничтва и класицијета. Ван тог је Вилбранд још и вешт преводилац Шекспира. —

Радња ове наше шаљиве игре је у Енглеској, и то врло zgodно, јер тешко да би се нашао у осталој континенталној Европи такав — Енглец, као што је баронет Цозуа, у осталом добар психолог, који је тако исто извесно знао, да ће се из мржње изродити љубав, као што је извесно знао, да је баш онда подне, кад се на његовом хронометру обе скалачке на XII састану. *Les extrêmes se touchent*. За то је стари практикус Цозуа своје ветрогоњи сину баш Арабелу, своју храњеницу, наменио за жену, јер је знао, да је ова ваљана, озбиљна и благодарна девојка, а његов син да је само лакомислен, ком ваљана и поуздана рука треба, да га наведе на бољи пут. Ма да су се морали узети, ипак је знао, да ће бити од њих један пар, јер је Арабела благодарна, а брат Виљем има — 10.000 фун. стерл. дуга.

И заиста су постали један пар, Арабела и Виљем, и не само да су постали један пар, већ су се почели поштовати, кад су се, у сред кише и непогоде, састали у малој колебици. Наравно, да није било добро Еме, не би се тај „случајни“ састанак ни догодио; али оне бескрајне и непојмљиве силецице, које само женска измислити и извршити уме, беху узрок, те су се ови младенци састали, да науче једно другог ближе познавати, уважавати, поштовати и на послетку и љубити. Виљем је као канда први попустио, те се брзо распалио, и био је готов да заборави на мржњу, као што се то мушком, активном spolu и доликује. Женска пасивна, али мало и лукава нарав, не ће да почне; она је готова само да пружи мали прст — помоћи ради,

иначе је са свим хладна Енглескиња, за које Хајне вели, да су као смрзнуто шампањско вино, које само треба да се открави, да забуни и живце и мозак.

У осталом, што ни мржња — која је већ давно бар у наклоност прешла — ни сплетка није могла учинити, то је учинило ревновање, љубоморство, и гле, ми на мах (у трећем чину) видимо, да се наши младенци љубе и то страшно љубе, да су се управо увек и љубили, да се нису никад ни мрзили, и да се само за то нису радо узели, што су морали, а човеку није ништа горе на свету, већ кад оно ради, што мора.

Идеја је у толико нова, што се радња баш са женидбом почиње, а не као у осталим шаљивим и не шаљивим играма, где јунак после краће и дуже, после лакше и теже борбе, дође до своје миленице баш неколико тренутака пре, него што ће се завеса за оно вече са свим спустити.

У слици Роберта, брата цозуиног, имамо скроз здравог и поштеног човека, који ће, ако мора бити, мало и сплеткарити али само онда, ако је мета и цел поштена. Нама Новосађанима је Роберто тим милији, што смо се упознали с г. Савом Рајковићем, чији глумачки таленат смо том приликом могли уважити и ценити. Цовијалан Роберто у рукама г. Рајковића постао је онакав, као што га себи и представити морамо, из чијих би се широких груди заорло глас, да кроз рику громава на једно место скупи раштркано ловачко друштво.

Г. Ружић (Цозуа) је наш стари љубимац. Да је коректно одиграо своју сплинску улогу, није ваљда нужно ни рећи: сви га знамо и сви га волимо. Гђа Сајевићка је била заиста хладна леди Арабела, али шампањско се вино ипак почело под врелим љубавним уливом да криви. Маска у трећем чину није јој добро стајала, бар не тако добро, као и. пр. г. Сајевићу (Виљему), за ког бисмо пре рекли да заиста живи на континенту, а никако на острву, може бити још на — полуострву. Гђа Ружићка (Ема), г. Лукић (Артур Ботвел) и г. Марковић (Барлов) били су на свом месту, а г. Добриновићу (Давиду), који је иначе малу своју улогу добро извео, дали бисмо само тај савет, да се у будуће тако ужасно не бели: та комичар не треба да је као влаун.

С.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

8. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 7.

У НОВОМЕ САДУ У СУБОТУ 9. АПРИЛА 1877.

ПРВИ ПУТ:

ПОСЛЕДЊЕ ЉУБАВНО ПИСМО.

Шаљива игра у 3. чина, написао Викторијен Сарду. С француског.

О С О Б Е:

Проспер Блок	Ружић.
Фан дер Хофен	С. Рајковић.
Крариса, његова жена	М. Рајковићка.
Марта, њена сестра	Л. Хаџићева.
Сузана	Ј. Сајевићка.
Тирион	Сајевић.
Колумба, његова жена	Ј. Поповићева.
Павле, његов нећак	Бошковић.
Бусоније	Рашић.
Соланжа	Б. Хаџићева.
Клаудина	Д. Зорићева.
Баптиста	Бунић.
Хенрик	В. Јуришић.

Збива се у данашње време у кући фан дер хофеновој и тирионовој.

Г. М. РАЈКОВИЋКА и г. С. РАЈКОВИЋ, пре тога чланови народног позоришта у Загребу као гости.

У недељу 10. априла: „ГРАНИЧАРИ“. Позоришна игра у 3 чина, с певањем, од Ј. Фрајденрајха, за српску позорицу удесио А. Хаџић.

Улазнице се продају у писарници позоришној (стану матичином) од 9—12 пре подне и од 3—5 сахата после подне, а после на каси.

Поједини бројеви овога листа продају се обдан по 5 н. а. в. у књижари браће М.

Поповића, у позоришној писарници и у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 И ПО САХАТА.